

Valtioneuvoston päätös strategisen tutkimuksen teema-alueista vuodelle 2024

Muistio

1. Mitä strateginen tutkimus on?

Strateginen tutkimus on pitkäjänteistä, ratkaisuhakuista ja tieteellisesti korkeatasoista tutkimusta, jonka tarkoituksena on löytää ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnan haasteisiin ja ongelmiin. Sen tavoitteena on tukea yhteiskuntapolitiikkaa sekä yhteiskunnan toimintojen kehittämistä ja uusiutumista. Strateginen tutkimus on osa valtioneuvoston johtamisen tietopohjaa, jota hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja yhteiskuntapolitiikan valmistelussa ja jota käytetään tilannekuvan muodostamisesta mm. hallitusohjelman ja sen toimintasuunnitelman valmistelussa ja päivittämisessä.

Strateginen tutkimus yhdistää osaamista ja voimavaroja uusin tavoin ja pyrkii luomaan uusia mekanismeja tiedonsiirrolle ja tutkimuksen hyödyntämiselle ja siten tukemaan tiedolla johtamista. Tutkimusta tehdään yhteistyönä laajoissa konsortioissa, joissa voi muodostua uusia organisaatiotyyppien, julkisen ja yksityisen sektorin sekä valtioiden välisten rajojen ylittäviä yhteenliittymiä sekä kokonaan uusia tieteenalayhdistelmiä. Suomalaisessa tutkimusjärjestelmässä strateginen tutkimus on yksi kolmesta keskeisestä kilpaillun rahoituksen välineestä Suomen Akatemian tieteellisen tutkimuksen ja Business Finlandin innovaatorahoituksen ohella.

Strategisen tutkimuksen teema-alueista ja painopisteistä päättää vuosittain valtioneuvosto strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) aloitteen pohjalta. Strategisen tutkimuksen avulla valtioneuvosto ohjaa korkeatasoista ja pitkäjänteistä tutkimusta yhteiskunnan merkittävimpiin haasteisiin. Teema-alueille käynnistettävistä tutkimusohjelmista ja käytännön hankevalinnasta vastaa Suomen Akatemian yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto itsenäisesti. Valtioneuvosto tai yksittäiset ministeriöt eivät osallistu hankkeiden valintaan.

Valtioneuvosto päätti ensimmäisen kerran strategisen tutkimuksen teema-alueista vuonna 2014 ja ensimmäiset ohjelmat käynnistyivät vuonna 2015. Tähän mennessä teema-alueita on nimetty kaikkiaan 21 ja näille teema-alueille on käynnistetty tähän mennessä 23 ohjelmaa, joissa on rahoitettu 97 tutkimuskonsortiota. Aiemmin päätetyt teemat sekä vuosien 2018-2022 teemapäätöksistä avatut, käynnissä olevat tutkimusohjelmat ja ohjelmista rahoitetut konsortiot on kuvattu tämän muistion liitteessä (Strategisen tutkimuksen neuvoston aloite valtioneuvostolle). Liitteessä ei ole kuvattu vuoden 2023 teema-alueelle käynnistettyjä konsortioita, koska Strategisen tutkimuksen neuvosto teki päätöksen käynnistettävistä hankkeista aloitteen jättämisen jälkeen (12.9.2023).

Strategisen tutkimuksen neuvosto seuraa rahoittamiensa hankkeiden vaikuttavuutta. Seurannan ja arvioinnin välineenä neuvosto käyttää määrällisiä suoritusindikaattoreita sekä tätä rahoitusmuotoa varten kehitettyä laadullista vaikuttavuuskertomusta. Hankkeet myös arvioivat omaa toimintaansa säännöllisesti. Strategisen tutkimuksen neuvosto toteuttaa myös ohjelmataso arviointeja, joissa arvioidaan ohjelmien jo toteutunutta ja mahdollisesti tulevaisuudessa toteutuvaa tieteellistä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja

jotka tuottavat tietoa strategisen tutkimuksen ohjelmien kehittämiseksi. Ohjelma-arvioiteja on tähän mennessä tehty kaksi, joissa on arvioitu kahdeksan vuosina 2019 ja 2021 päättynyttä strategisen tutkimuksen ohjelmaa. Strategisen tutkimusrahoituksen kokonaisarvioinnin tulokset julkaistiin 27.9.2022.

2. Valtioneuvoston päätöksen valmistelu

Valtioneuvosto päättää strategisen tutkimuksen teema-alueista strategisen tutkimuksen neuvoston tekemän aloitteen pohjalta. Strategisen tutkimuksen neuvosto valmistelee teema-aloitteen vuorovaikutuksessa tiedon tuottajien ja käyttäjien kanssa. Valmistelussa STN hyödyntää mm. avointa verkkokyselyä tärkeiden yhteiskunnallisten haasteiden määrittämiseksi, sidosryhmille järjestettyjä työpajoja ja tapaamisia sekä ennakoimateriaaleja. Strategisen tutkimuksen neuvosto esitteli teema-aloitteen luonnosta 25.5.2023 julkisessa kuulemistilaisuudessa.

Strategisen tutkimuksen neuvosto päätti aloitteesta strategisen tutkimuksen teema-alueiksi ja painopisteeksi vuodelle 2024 ja luovutti sen valtioneuvostolle 13.6.2023. Teema-aloitetta käsiteltiin tämän jälkeen Valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi-, arviointi- ja selvitystoimintaa koordinoivassa työryhmässä (TEA-työryhmä) 19.6. ja kansliapäällikkökokouksessa 26.6. Hallituspuolueiden käsittelyssä päädyttiin nostamaan demokratiaan liittyvä teema toiseksi teemaksi vuodelle 2024. Demokratian tulevaisuus – teema oli yksi viidestä strategisen tutkimuksen neuvoston teemavalmistelun aikana tunnistamasta potentiaalista teema-aihiosta, joita neuvosto kehitti yhteistyössä sidosryhmien kanssa kevään 2023 aikana. Strategisen tutkimuksen neuvoston teema-aloitteessa demokratia oli läpileikkaavana painopisteenä. Strategisen tutkimuksen neuvoston aloitteessaan esittämän teeman ”Maahanmuuton, työn ja hyvinvoinnin vuorovaikutukset tulevaisuuden Suomessa” valmistelua jatketaan itsenäisesti vuoden 2025 teemaksi. Demokratian tulevaisuus -teemasta valtioneuvoston kanslia pyysi strategisen tutkimuksen neuvostolta näkökulmia päätöksen valmisteluun (liite 2).

Tutkimus- ja innovaationeuvosto ei käsitellyt teema-aloitetta, sillä neuvoston työ ei ollut vielä valmisteluajankohtana käynnistynyt.

Liitteet

Liite 1: Aloite valtioneuvostolle strategisen tutkimuksen teemoista ja painopisteestä vuodelle 2024 (12.6.2023)

Liite 2: Demokratia-teeman pidempi kuvaus

Aloite valtioneuvostolle strategisen tutkimuksen teemoista ja painopisteestä vuodelle 2024

Strateginen tutkimus on:

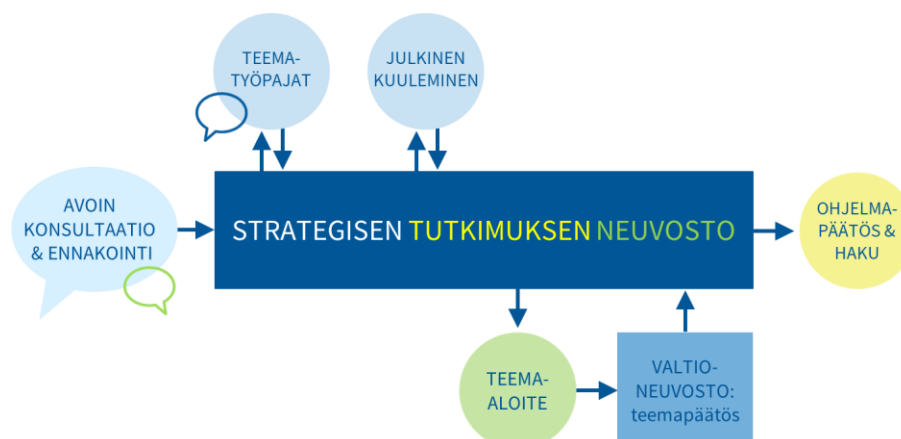
- haastelähtöistä, monitieteistä ja tieteellisesti korkeatasoista
- yhteiskunnallisesti merkittävää ja vaikuttavaa
- ratkaisukeskeistä ja vuorovaikutteista

Johdanto: Strategisella tutkimuksella vastataan merkittäviin yhteiskunnallisiin haasteisiin

Strategisen tutkimuksen avulla ratkaistaan suuria ja monitieteistä otetta vaativia yhteiskunnallisia haasteita. Strateginen tutkimus tuottaa yhteiskunnallisesti vaikuttavaa ja tieteellisesti korkeatasoista tietoa, jonka avulla voidaan uudistaa ja kehittää suomalaista yhteiskuntaa pitkällä aikajänteellä sekä tukea tietoon perustuvaa päätöksentekoa yhteiskunnan muuttuvien tietotarpeiden mukaisesti.

Strategisen tutkimuksen rahoitus on ohjelmamuotoista. Vaihtuviin teemoihin perustuvat ohjelmat ovat tyypillisesti kuusivuotisia. Teemat ennakoivat Suomen tulevaisuuden kannalta merkittäviä haasteita, joiden ratkaisu edellyttää uutta, tieteenalarajat ylittävää tutkimustietoa. Strategisen tutkimuksen tulee palvella pitkäjänteisesti yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnallista ongelmanratkaisua, elinkeinoelämän uudistamista sekä julkisen sektorin ja työelämän kehittämistä. Tiedeyhteisöllä ja tiedon hyödyntäjillä on avainrooli uusien teemojen ideoinnissa ja teema-aihioiden vuorovaikutteisessa kehittämisessä. Merkittävien rahoitusmuodon erityispiirre on kuitenkin tapa yhdistää temaattisuutta tieteelliseen vapauteen: tutkijat arvioivat yhdessä tiedon hyödyntäjien kanssa, miten parhaiten vastata teeman yksilöimään yhteiskunnalliseen haasteeseen monitieteisen tutkimuksen keinoin ja luoda uusia suomalaisen yhteiskuntaan räätälöityjä ratkaisuja.

Valtioneuvosto päättää strategisen tutkimuksen teemoista ja läpileikkaavasta painopisteestä vuosittain strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) aloitteesta. STN puolestaan vastaa valtioneuvoston teemapäätökseen pohjautuvien tutkimusohjelmien käynnistämisestä ja rahoitettavien hankkeiden valinnasta. (Kuva 1. Teemavalmistelusta rahoitushakuun.)

Strategisen tutkimuksen ohjelmien tulokset

Strategisen tutkimuksen ohjelmissa sekä tehdään tutkimusta että vahvistetaan monitieteistä asiantuntijuutta ja tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tutkimushankkeiden oman vuorovaikutustoiminnan ohella tutkijoiden ja sidosryhmien yhteistyötä edistetään yhteisellä ohjelma- ja vaikuttavuustoiminnalla. Kullakin strategisen tutkimuksen ohjelmalla on osa-aikainen, omassa taustaorganisaatiossaan työskentelevä ohjelmajohtaja, joka rakentaa ohjelmakokonaisuutta, vastaa ohjelmarajat ylittävästä yhteistyöstä sekä edistää tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Strategisessa tutkimuksessa on kehitetty monia erilaisia toimintamalleja tutkijoiden ja päätöksentekijöiden pitkäjänteisen vuoropuhelun vahvistamiseksi. Ratkaisuja tieteestä -verkkopalvelu esittelee ilmiölähtöisesti koko strategisen tutkimuksen kirjon sekä johdattaa tutkimustulosten ja asiantuntijoiden luo.

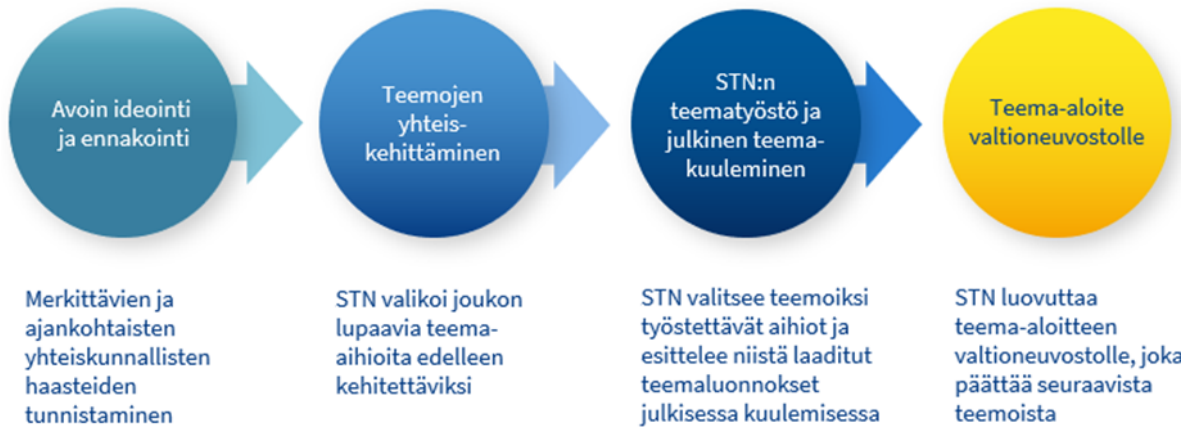
Strategisen tutkimuksen vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan sekä ohjelmakauden aikana että ohjelmien päättyessä. Syksyllä 2022 julkaistiin myös VN TEAS -hankkeena toteutettu strategisen tutkimuksen rahoitusinstrumentin arviointi ([VN Teas 2022/60](#)). Arvioinnit osoittavat mm. seuraavaa:

- Strategisen tutkimuksen ohjelmat ovat vaikuttaneet merkittävästi valmiuteen tarttua suomalaisen yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin. Julkinen keskustelu ja helposti saatavilla oleva tieto teema-alueiden yhteiskunnallisista haasteista on lisääntynyt ja parantanut yleistä ymmärrystä tarvittavista ratkaisuista.
- Strateginen tutkimus on sekä monitieteistä että tieteellisesti laadukasta, korkeatasoista tutkimusta.
- Tutkimustietoa hyödynnetään laajalti lainsäädännön uudistamisessa, kansallisen tason strategioissa ja ohjelmissa sekä toimintamallien kehittämisessä. Hankkeet ovat luoneet lisäksi alueellisella ja paikallisella tasolla konkreettisia kehittämistoimia ja ratkaisuja. Tietoa ovat hyödyntäneet esimerkiksi aluehallinto, sairaanhoitopiirit, kaupungit, järjestöt ja elinkeinoelämä. Tulokset ovat vaikuttaneet myös kansainvälisiin ohjelmiin ja aloitteisiin.
- Ohjelmien toimintaan on osallistunut sidosryhmiä kaikilta yhteiskunnan sektoreilta. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden rakentamisessa oleellista on suunnitelmallinen, kohdennettu ja oikea-aikainen yhteiskehittäminen sekä tutkijoiden ja tiedon hyödyntäjien vuorovaikutus, joilla tutkimus kytketään hedelmällisesti sopivaan päätöksentekoprosessiin tai käytännön tarpeeseen. Vaikuttavuutta vahvistaa päätöksentekijöiden sitoutuminen pitkäjänteiseen yhteistyöhön. Erilaiset tutkijoiden ja päättäjien yhteiset kokeilut ja yhteiskehittämisen mallit ovat herättäneet myös kansainvälistä kiinnostusta.
- Strateginen tutkimus tukee laaja-alaista yhteiskunnallista asiantuntijuutta teema-alueilla. Hankkeiden tutkijoiden asiantuntijatehtävät erilaisissa komiteoissa, toimikunnissa ja työryhmissä vaihtelevat ministeriöiden asiantuntijaryhmistä ja parlamentaarista komiteoista paikallisen tason kokeiluihin.
- Strateginen tutkimus edistää tieteenalojen välistä vuorovaikutusta. Ohjelmat synnyttävät uudenlaista tutkimuskulttuuria myös tutkimusalojen välille. Useiden organisaatioiden yhteistyönä toteuttama monitieteinen, vuorovaikutteinen tutkimus on tuottanut kattavampia tutkimustuloksia ja kokonaiskuvaa yhteiskunnallisista haasteista ja niiden ratkaisukeinoista.
- Konsortiomuotoinen toimintatapa tukee myös tutkijoiden menestystä muissa konsortiomallisissa rahoitushauissa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Kansallisista tutkimusrahoitusinstrumenteista STN-rahoitus vastaa kansainvälisiin, kasvaviin odotuksiin tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vahvistamisen saralla. Suomen Akatemian arvioinnissa ([OKM 2022/7](#)) strategista tutkimusta kiitellään niin kutsuttuna kolmannen sukupolven tiederahoituksena, joka keskittyy tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden käytänteiden kehittämiseen.

Strategisen tutkimuksen teemat muodostavat kehittyvän kokonaisuuden

Strategisen tutkimuksen neuvosto valmistee vuosittain teema-aloitteen aktiivisessa vuorovaikutuksessa tiedeyhteisön ja tiedon hyödyntäjien kanssa. Lisäksi valmistelussa hyödynnetään ajankohtaista ennakoitietoa. (Kuva 2. Teemavalmistelu haasteiden tunnistamista aloitteeseen.)

Valtioneuvosto päätti strategisen tutkimuksen teema-alueista ensimmäisen kerran vuonna 2014. Sitten on nimetty 21 teemaa:

- 2015 Teknologiamurrosten hyödyntäminen ja muuttuvat instituutiot
Ilmastoneutraali ja resurssiniukka yhteiskunta
Tasa-arvo ja sen edistäminen
- 2016 Osaaminen ja muuttuva työelämä
Terveys ja elämäntapojen muuttaminen
Kokonaisturvallisuus globaalissa ympäristössä
Kaupungistumisen dynamiikka
- 2017 Muuttuva yhteiskunta ja kansalaisuus globaalissa murroksessa
- 2018 Uudistu tai surkastu - resurssit ja ratkaisut
- 2019 Kohti kestävä, terveellistä ja ilmastoneutraalia ruokajärjestelmää
Innovatiiviset materiaalit ja palvelut resurssiviisauden ja kestävä kehityksen edistäjinä
Julkisen vallan muuttuva rooli ja yhteiskunnan ohjaamisen mahdollisuudet
Kulttuuri teknologisoituvassa yhteiskunnassa
- 2020 Ilmastonmuutos ja ihminen
Tiedon lukutaito ja tietoon perustuva päätöksenteko
- 2021 Väestörakenteen muutokset – syyt, seuraukset ja ratkaisut
Elonkirjon köyhtymisen ympäristölliset ja yhteiskunnalliset yhteydet
Pandemiat yhteiskunnallisena haasteena
- 2022 Lapset ja nuoret – hyvinvoivat tulevaisuuden tekijät
Turvallisuus ja luottamus algoritmien aikakaudella
- 2023 Oikeudenmukainen vihreä murros

Aloite strategisen tutkimuksen teema-alueiksi ja painopisteeksi vuodelle 2024

Suomen Akatemian yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto (STN) ehdottaa valtioneuvostolle kahta teemaa vuonna 2024 käynnistettävälle strategisen tutkimuksen kuusivuotiselle ohjelmille. Lisäksi teemoille on valmisteltu läpileikkaava painopiste, joka koskee molempia ohjelmia.

Teema-alueet:

1. Vesi hyvinvoinnin, turvan ja rauhan elementtinä
2. Maahanmuuton, työn ja hyvinvoinnin vuorovaikutukset tulevaisuuden Suomessa

Läpileikkaava painopiste:

Demokratia

I Teema-alue:

Vesi hyvinvoinnin, turvan ja rauhan elementtinä

Teemassa keskitytään veteen ja vesivaroihin yhteiskunnallisena kysymyksenä kansallisesti ja globaalisti. Vesi on olennainen osa hyvinvointia, huoltovarmuutta ja kestävää kehitystä puhutaan sitten pinta- tai pohjavesistä, sisävesistä tai meristä. Vesivarat ja -reitit määrittävät monin tavoin yhteiskuntien toimintaa. Vedellä ja vesistöillä on myös vahva kulttuurinen merkitys ja arvo. Suomessa on merkittävää vesiosaamista, joka luo vahvan perustan veteen liittyvien uusien ratkaisujen kehittämiseksi. Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna vesi on kriittinen resurssi, jonka hallinta aiheuttaa jännitteitä ja jopa konflikteja. Myös ilmastonmuutos, luontokato ja väestökysymykset haastavat kaikki osaltaan kansainvälistä vesidiplomatiaa ja -politiikkaa. Miten edistää kestävää vesivarojen hallintaa tilanteissa, joissa syntyy kilpailua veden riittävydestä? Miten vahvistaa vesiturvallisuutta niin määrään kuin laatuun kohdistuvia uhkia vastaan?

Teemassa rakennetaan laaja-alaista ymmärrystä ja asiantuntijuutta vesiturvallisuuden ja vesien kestäväen käytön vahvistamiseksi Suomessa ja kansainvälisesti. Veden ja vesistöjen hyvä ja oikeudenmukainen hallinta ovat keskeisiä hyvinvointiyhteiskunnalle. Veteen ja vesivaroihin kohdistuu monenlaisia paineita esimerkiksi teollisuudessa, maataloudessa, liikenteessä, matkailussa ja energia-alalla. Suuri osa veden kulutuksestamme kohdistuu välillisesti Suomen rajojen ulkopuolelle. Monitieteinen, tieteenalarajat ylittävä lähestymistapa on oleellinen, kun ratkotaan vesiturvaan liittyviä ekologisia, yhteiskunnallisia, taloudellisia, kulttuurisia ja teknologisia kysymyksiä systeemillä otteella. Yksittäisten tutkimushankkeiden aiheet voivat liittyä kansallisen tason kysymyksiin tai ylikansalliseen toimintaympäristöön. Tutkimuksessa voidaan keskittyä esimerkiksi vesivarojen, -infrastruktuurien tai -ekosysteemien vastuulliseen hallintaan, tai vesidiplomatian vahvistamiseen sekä veteen liittyvien kriisien ja konfliktien ennaltaehkäisyyn. Vesiteknologia ja digitalisaatio voivat synnyttää uusia mahdollisuuksia vesiturvallisuuden, hallinnan, elinkeinojen ja liiketoiminnan saralla sekä tukea luonnon monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta vahvistavaa vesien käyttöä.

Teemasta tehtävän tutkimuksen tulee vahvistaa edellytyksiä tehdä pitkäjänteisiä päätöksiä ja valmiuksia ennakoida veden hallintaan ja vesiturvaan liittyviä haasteita sekä mahdollisuuksia. Päätöksenteon avoimuus ja osallisuus sekä ylisukupolvisuus ovat oleellisia vesien hyvälle hallinnalle.

II Teema-alue:

Maahanmuuton, työn ja hyvinvoinnin vuorovaikutukset tulevaisuuden Suomessa

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan, talouden ja työelämän suotuisa kehitys vaatii tulevaisuudessa monipuolista osaamista ja riittävän määrän osaajia. Hyvinvoinnin ylläpitäminen edellyttää sellaista työikäisten määrää, jota nykyisellä väestökehityksellä ei saavuteta ilman työperäistä maahanmuuttoa. Yksilötasolla tarkasteltuna yleisimmät perusteet maahanmuutolle ovat työ, perhe ja opinnot, mutta niin ihmisten perusteet muuttua kuin heidän mahdollisesti kohtaamansa haasteet kotoutumisessa sekä hyvän arjen rakentamisessa ovat monisyisiä. Mittava maahanmuutto muokkaa myös yhteiskuntaa. Työelämä ja -markkinatkin muuttuvat. Joillain aloilla on krooninen työvoimavaje, toiset alat muuttuvat perustavammalla tapaa. Nämä muutokset haastavat maahanmuutto- ja työvoimapolitiikkaa, koulutusjärjestelmiä, sosiaali- ja terveyspalveluita sekä muita instituutioita ja samalla avaavat uusia mahdollisuuksia. Teemassa keskitytään maahanmuuttoon ja työelämään tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunnassa. Miten kehittää työperustaista maahanmuuttoa kestävästi ja eettisesti? Miten tukea työn, opintojen, perheen tai suojelun tarpeen vuoksi maahan muuttavien ihmisten erilaisia integroitumispolkuja, jotta he kotoutuisivat Suomeen?

Teemassa rakennetaan monitieteisen tutkimuksen keinoin laaja-alaista tietoperustaa ja asiantuntijuutta kestävän maahanmuuton tueksi sekä etsitään tutkimukseen perustuvia uusia ratkaisuja maahanmuuttoon liittyviin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Erilaisten vuorovaikutussuhteiden tutkimus on tärkeää yhteiskunnan kehityksen kannalta. Kansainvälinen vertailu tarjoaa näkökulmia monien teemaan liittyvien kysymysten tarkasteluun. Tutkimushankkeet voivat liittyä esimerkiksi työhön, hyvinvointiin ja osaamiseen, instituutioiden kehittämiseen, yhteiskunnallisen ja paikallisen osallisuuden vahvistamiseen sekä segregaaation ehkäisemiseen. Teeman kannalta oleellisia aiheita ovat myös rakenteiden ja palveluiden kehittäminen työ- ja elinkeinoelämän tarpeita tukeviksi, digitalisaatio ja teknologia, kieli- ja kulttuurikysymykset sekä perheen ja eri yhteisöjen roolit. Tieteenalarajat ylittävä ja vuorovaikutteinen lähestymistapa sekä yhteistyö eri sidosryhmien kanssa ovat avainasemassa, kun ratkotaan maahanmuuttoon liittyviä yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja kulttuurisia kysymyksiä systemaattisesti.

Teemasta tehtävän tutkimuksen tulee vahvistaa valmiuksia ennakoita maahanmuuttoon liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia sekä kykyä tehdä pitkäjänteisiä päätöksiä. Yhteiskunnallisen osallisuuden, avoimuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen ovat oleellisia niin maahanmuuttajien kotoutumisen kuin tulevaisuuden työelämän ja hyvinvointiyhteiskunnan kannalta.

Läpileikkaava painopiste:

Demokratia

Läpileikkaavana painopisteenä vuoden 2024 strategisen tutkimuksen ohjelmissa on demokratia. Yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen perustuva demokratia on hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Tulevaisuutta koskeissa päätöksissä osallisina voidaan nähdä myös tulevat sukupolvet. Erilaiset kansalliset ja kansainväliset muutokset, kriisit ja konfliktit haastavat demokratiaa. Toisaalta demokraattisten yhteiskuntien avoimuus ja mukautuvuus sekä luottamus ovat oleellisia vahvuuksia muutoksissa. Vuoden 2024 strategisen tutkimuksen ohjelmissa tehtävässä tutkimuksessa tulee tarkastella valitun tutkimusaiheen kannalta keskeisiä demokratiaan liittyviä kysymyksiä.

Liite 1:

Vuosien 2018–2022 teemapäätöksistä avatut, käynnissä olevat tutkimusohjelmat, ohjelmajohtajat ja ohjelmista rahoitetut konsortiot

Kohti kestävä, terveellistä ja ilmastoneutraalia ruokajärjestelmää (FOOD) -teemassa (2019–2025) etsitään ratkaisua siihen, miten edetä kohti kestävä, terveellistä ja ilmastoneutraalia ruokajärjestelmää. Tämä dynaaminen kokonaisuus koostuu muun muassa ruoantuotannosta, pakkaamisesta, kaupasta, sijoittamisesta, kuluttajista ja jätteen käsittelystä.

Ohjelmajohtaja: **Juha Helenius** (Helsingin yliopisto)

konsortiot:

[Maanviljelyn monihyötyiset ratkaisut ilmastokestävään ruokajärjestelmään \(MULTA\)](#)

[Palkokasveilla kohti kestävä ruokajärjestelmää ja terveyttä \(Leg4Life\)](#)

[Reilu ruokamurros: Eriarvoisuuksien tunnistaminen ja ratkaiseminen matkalla kestävä, terveelliseen ja ilmastoneutraaliin ruokajärjestelmään \(JUST-FOOD\)](#)

Innovatiiviset materiaalit ja palvelut resurssiviisauden ja kestävä kehityksen edistäjinä (IMPRES) -teemassa (2019–2025) haetaan ratkaisuja siihen, miten elämäntapamme aineellinen perusta korvataan uusien materiaalien ja innovatiivisten palvelujen avulla. Tutkimuksen kohteena ovat resurssiviisaat innovaatiot, joiden avulla vähennetään luontoa kuormittavaa kulutusta ja kehitetään uudenlaisia materiaaleja ja palveluja sekä keinot, joilla innovaatiot saadaan nopeasti ja laajasti käyttöön hyödyntämällä digitalisaation antamia mahdollisuuksia.

Ohjelmajohtaja: **Asta Salmi** (Oulun yliopisto)

Konsortiot:

[Biovärit - Väripaletti biopohjaisille väriaineille ja pigmenteille \(BioColour\)](#)

[Bio-öljyihin perustuvat polymeerikomposiitit; arvoketju synteesisestä digitaaliseen valmistukseen \(ValueBioMat\)](#)

[Kohti kestäviä tekstiilisyseemejä: Resurssiviisaan globaalin tekstiililiiketoiminnan yhteiskehittäminen Suomeen \(FINIX\)](#)

Julkisen vallan muuttuva rooli ja yhteiskunnan ohjaamisen mahdollisuudet (STEER) -teemassa (2019–2025) etsitään tutkimuksen avulla ratkaisuja siihen, miten ja millaisin keinoin yhteiskunnallista kehitystä voidaan nykyoloissa ohjata – oloissa, joissa julkisen vallan rooli muuttuu ja teknologinen kehitys on nopeaa.

Ohjelmajohtaja: **Mika Nieminen** (Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy)

Konsortiot:

[Ettinen tekoälyn hyödyntäminen yhteiskunnan ohjauksessa \(ETAİROS\)](#)

[Kestävää kaupungistumista maankäytön ohjauksen keinoin \(SmartLand\)](#)

[Kohti eko-hyvinvointivaltiota: Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden orkestrointi \(ORSI\)](#)

Kulttuuri teknologisoituvassa yhteiskunnassa (CULT) -teemassa (2019–2025) pyritään tuottamaan ratkaisuja siihen, miten teknologisen kehityksen, institutionaalisen ja organisatorisen rakenteen sekä eri kulttuurien vuorovaikutusta voidaan tukea niin, että kaikki pysyvät mukana monikulttuuristuvassa ja teknologisoituvassa yhteiskunnassa.

Ohjelmajohtaja: **Minna Lammi** (Anglia Ruskin University)

Konsortiot:

[Palvelukulttuuria uudistamalla kaikki mukaan digitaaliseen yhteiskuntaan \(DigiIN\) digiin.fi](#)

[Digitaalisiksi kuluttajiksi oppimassa: Kuinka parantaa nuorten taloustaitoja teknologisoituvassa kulutusyhteiskunnassa? \(DigiConsumers\)](#)

[Intiimiys datavetoisessa kulttuurissa \(IDA\)](#)

Ilmastonmuutos ja ihminen (CLIMATE) -teemassa (2020–2026) haetaan ratkaisuja siihen, miten ihmiset pystyvät toteuttamaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tai sopeutumiseen liittyviä valintoja ja miten yhteiskunta mahdollistaa valintojen tekemisen kestävästi ja yhdenvertaisesti.

Ohjelmajohtaja: **Paula Schönach** (Aalto-yliopisto)

Konsortiot:

[Yksilöiden, yhteisöjen ja kaupunkien hiilen varastointi kaupunkiviheralueilla ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi \(CO-CARBON\)](#)

[Ei hukata ketään murrokseen. Kansalaiset, legitimizeetti ja Suomen muutos hiilineutraaliksi hyvinvointivaltioksi \(2035Legitimacy\)](#)

[Ilmastotuupaus: Kasvihuonepäästöjen vähentäminen ja hiilinielujen vahvistaminen yhteisöllisesti käyttäytymistieteellisin ohjauskeinoin \(CLIMATE-NUDGE\)](#)

[Kohti hiilivapaita koteja: Asukaskeskeiset ratkaisut lähiöiden ja maaseudun ilmastoviisaaseen asumiseen \(DECARBON-HOME\)](#)

Tiedon lukutaito ja tietoon perustuva päätöksenteko (LITERACY) -teemassa (2020–2026) etsitään ratkaisuja siihen, miten tietoa voidaan käyttää kriittisesti ja rakentavasti niin yksilöiden kuin yhteiskunnallisenkin päätöksenteon ja toiminnan tukena.

Ohjelmajohtaja: **Jarmo Viteli** (Tampereen yliopisto)

Konsortiot:

[Suomalainen tiedepääoma ja sen kasvattaminen \(FINSCI\)](#)

[Tietoon pohjautuva jaettu päätöksenteko terveydenhuollossa \(PROSHADE\)](#)

[Teknologisia ja sosiaalisia innovaatioita kriittisen lukemisen tukemiseen internetin aikakaudella \(CRITICAL\)](#)

[Lainsäädännön vaikutukset hiljaisiin toimijoihin: riittämättömästä tietoperustasta osallistaviin ratkaisuihin \(SILE\)](#)

[Datalukutaito ja vastuullinen päätöksenteko \(DATALIT\)](#)

Väestörakenteen muutokset – syyt, seuraukset ja ratkaisu (DEMOGRAPHY) -teemassa (2021–2027) etsitään ratkaisuja väestön ikärakenteen muutoksiin sopeutumiseksi ja yhteiskunnallisen toiminta- ja uudistumiskyvyn säilyttämiseksi. Syntyvyyden lasku ja väestön ikääntyminen haastavat kokonaisvaltaisesti yhteiskunnan institutionaalisia rakenteita aina työelämästä demokratiaan. Hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuden turvaamiseksi on oleellista tutkia, miten väestölliset muutokset muokkaavat suomalaista yhteiskuntaa ja miten muutoksiin voidaan sopeutua ja vaikuttaa.

Ohjelmajohtaja: **Susan Kuivalainen** (Eläketurvakeskus)

Konsortiot:

[Väestörakenteen muutosten elämäntapa- ja talousvaikutukset \(LIFECON\)](#)

[Muuttuva perheenmuodostus - Syyt, seuraukset ja mahdolliset tulevaisuudet \(FLUX\)](#)

[Sosiaaliset verkostot, syntyvyys ja hyvinvointi ikääntyvässä Suomessa \(NetResilience\)](#)

[Monimuotoisuus, luottamus ja kaksisuuntainen kotoutuminen \(MobileFutures\)](#)

[Taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys läpi ajan ja alueiden ikääntyvässä yhteiskunnassa \(SustAgeable\)](#)

Elonkirjon köyhtymisen ympäristölliset ja yhteiskunnalliset yhteydet (BIOD) -teemassa (2021–2027) keskitytään luonnon monimuotoisuuteen hyvinvoinnin edellytyksenä ja etsitään ratkaisuja, miten elonkirjon köyhtyminen voidaan pysäyttää ja miten ekosysteemejä voidaan elvyttää. Yhteiskuntamme toimintakyky ja ympäristömme elinkelpoisuus rakentuvat luonnon monimuotoisuuden ja toimivien ekosysteemien varaan. Elonkirjon köyhtymisen pysäyttämiseen ja sen elvyttämiseen tarvittavien toimenpiteiden tunnistaminen ja niiden yhteiskunnallinen toimeenpano edellyttävät monitieteistä ja vuorovaikutteista tutkimusta.

Ohjelmajohtaja: **Juha Hiedanpää** (Luonnonvarakeskus)

Konsortiot:

[Ekologinen kompensatio oikeudenmukaisessa siirtymässä kohti luonnon kokonaisheikentymättömyyttä \(BOOST\)](#)

[Luonnon monimuotoisuutta kunnioittava johtajuus \(BIODIFUL\)](#)

[Hyvinvointia biodiversiteetti-interventioilla \(BIWE\)](#)

Pandemiat yhteiskunnallisena haasteena (PANDEMICS) -teemassa (2021–2024) keskitytään pandemioiden aiheuttamiin kriiseihin ja niiden laajamittaisiin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Pandemioiden aiheuttamien kriisien ennakointi ja taltuttaminen, yhteiskunnan toiminnan turvaaminen, toimenpiteitä koskeva päätöksenteko sekä kriisinjälkeinen uudelleenrakentaminen edellyttävät tutkimukseen perustuvia kokonaisvaltaisia ratkaisuja. Ohjelmassa luodaan tutkimukseen perustuvia ratkaisuja ja monitieteistä asiantuntijuutta pandemioiden aiheuttamien yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseen edistämällä hyvinvointivaltion perustehtäviä, toimintavarmuutta ja kansalaisten turvallisuutta.

Ohjelmajohtaja: **Marjo Kurki** (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö ITLA)

Konsortiot:

[Hyvinvoinnin turvaaminen pandemia-aikoina: kohti syndemioiden yhteistyöhön perustuvaa hallintaa \(WELGO\)](#)

[Oikeudenmukainen toipuminen pandemiasta? Perustuslailliset oikeudet, legitiimi hallinta ja saadut opit \(JuRe\)](#)

[Vastustuskykyinen kaupunki: Kaupunkisuunnittelu pandemioiden ennaltaehkäisyn välineenä \(RECIPE\)](#)

[Resilientti koulu ja koulutus \(EduRESCUE\)](#)

Lapset ja nuoret – hyvinvoivat tulevaisuuden tekijät (YOUNG) -teemassa (2022–2028) keskitytään lapsiin ja nuoriin yhteiskunnan jäseninä sekä tulevaisuuden tekijöinä ja etsitään ratkaisuja, joilla turvata kaikkien lasten ja nuorten yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään sekä turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Lasten ja nuorten hyvinvointi on polarisoitunut. Vaikka suurimmalla osalla lapsista ja nuorista menee hyvin, niin osa voi huonosti. Kriisitilanteet kärjistävät polarisoitumista ja haitalliset seuraukset kasautuvat. Ohjelman tavoitteena on luoda monitieteisen ja vuorovaikutteisen tutkimuksen keinoin laaja-alaista tietoperustaa, jolla voidaan tukea lasten ja nuorten kehitystä monipuolisiksi ja tulevaisuuteen luottaviksi toimijoiksi heidän omista lähtökohdistaan käsin.

Ohjelmajohtaja: **Marjo Kurki** (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö ITLA)

Konsortiot:

[Haitalliset lapsuudenkokemukset elämäkulussa: pitkän aikavälin seuraukset ja vaikuttavat ehkäisyn keinot \(ACElife\)](#)

[Ulos epätoivosta – ratkaisuja nuorten väkivaltakuolemiin, itsemurhiin ja huumekuolemiin johtavien elämäntapojen katkaisemiseksi \(Young Despair\)](#)

[Mielen hyvinvoinnin kohentaminen keinona lisätä nuorten osallisuutta \(IMAGINE\)](#)

[Oikeus osallisuuteen: Yksinäisyyden ja ostrakismin vähentäminen lapsuudessa ja nuoruudessa \(R-to-B\)](#)

[Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin koulu \(SchoolWell\)](#)

Turvallisuus ja luottamus algoritmien aikakaudella (SHIELD) -teemassa (2022–2028) keskitytään turvallisuuteen ja luottamukseen informaatioteknologioiden ja hybrdivaikuttamisen maailmanajassa. Perinteisempien turvallisuusuhkien ohella niin digitalisaation ja teknologisen kehityksen luomat uhat ja mahdollisuudet kuin erilaiset kriisit luontokadosta ilmastonmuutokseen, finanssikriiseihin ja valtapoliittisiin konflikteihin muokkaavat toimintaympäristöä ennakoimattomin tavoin. Ihmisten

luottamus toisiinsa, julkiseen valtaan ja hyvinvointivaltioon turvaverkkoineen sekä prosessien toimintaan ovat demokraattisen yhteiskunnan keskeisiä vahvuuksia, joita muutostekijät haastavat. Ohjelmassa rakennetaan laaja-alaista tietoperustaa ja asiantuntijuutta luottamusta horjuttavien turvallisuusuhkien tunnistamiseksi ja torjumiseksi sekä kriisinhallinnan ja selviytymiskyvyn vahvistamiseksi.

Ohjelmajohtaja: **Karoliina Snell** (Helsingin yliopisto)

Konsortiot:

[Luotettavien ja syrjimättömien digitaalisten julkispalvelujen suunnittelu maahanmuuttajille \(Trust-M\)](#)

[Algoritmisten systeemien murtumat ja uudet alut \(REPAIR\)](#)

[Generation AI](#)

[Demokratian episteeminen toimintakyky algoritmien aikakaudella \(DECA\)](#)

2022 teemapäätös ja siihen perustuvat ohjelmat (2023–2029)

Oikeudenmukainen vihreä murros -teemassa keskitytään ekologisten kestävyyskriisien kokonaisvaltaisiin, pitkäjänteisiin ratkaisuihin. Teemassa etsitään tutkimukseen perustuvia uusia ratkaisuja ja näkökulmia oikeudenmukaiseen vihreään murrokseen ja muutosjoustavuuden vahvistamiseen. Tutkimuksissa on huomioitava paikallisten ja kansallisten ratkaisujen yhteydet globaaliin toimintaympäristöön. Teemassa rakennetaan monitieteisen ja vuorovaikutteisen tutkimuksen keinoin laaja-alaista tietoperustaa ja asiantuntijuutta hyvinvointiyhteiskunnan vihreän murroksen tueksi. Tavoitteena on myös luoda mahdollisuuksia yhteiskunnan eri sektoreiden ja talouden uudistumiseen.

Strategisen tutkimuksen neuvosto päättää syksyllä 2023 teeman perusteella avattuihin kahteen uuteen kuusivuotiseen (2023–2029) ohjelmaan valittavista konsortioista.

Energiaratkaisut osana oikeudenmukaista vihreää murrosta (JUST ENERGY) -ohjelmassa keskitytään energiaratkaisuihin osana oikeudenmukaista vihreää murrosta.

Yhteiskunnalliset ratkaisut oikeudenmukaisessa vihreässä murroksessa (JUST TRANSITION) -ohjelmassa keskitytään vihreän murroksen kannalta oleellisiin yhteiskunnallisiin ratkaisuihin eri instituutioiden ja toimijoiden näkökulmista.

Liite 2.

Strategisen tutkimuksen neuvoston kokoonpano (2022–2024)

Puheenjohtajisto:

johtaja **Anu Kaukovirta**, Luonnonvarakeskus (puheenjohtaja)
neuvonantaja **Mikael Hildén**, Suomen ympäristökeskus (1. varapuheenjohtaja)
professori **Heli Ruokamo**, Lapin yliopisto (2. varapuheenjohtaja)

Jäsenet:

projektijohtaja **Kari Herlevi**, Sitra
tutkimusprofessori **Heikki Hiilamo**, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
professori **Anne Kovalainen**, Turun yliopisto
kehitys- ja innovaatiojohtaja **Elina Lehtomäki**, Caruna Oy
johtaja **Jussi Ronkainen**, Kaakkois-Suomen AMK
professori **Antti Ylä-Jääski**, Aalto-yliopisto

Lisätietoja Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen vastuualueelta:

Päivi Tikka, johtaja, paivi.tikka@aka.fi, 029 533 5007
Pilvi Toppinen, johtava tiedeasiantuntija, pilvi.toppinen@aka.fi, 029 533 5064

www.strateginentutkimus.fi

Strategisen tutkimuksen neuvoston vastaus valtioneuvoston kanslian pyyntöön

Ohessa strategisen tutkimuksen neuvoston näkökulmia teemasta demokratian tulevaisuus.

Demokratian tulevaisuus

Teemassa keskitytään demokratian tulevaisuuteen. Kansalaisten vapauksiin ja oikeuksiin sekä yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja moniarvoisuuteen perustuva demokratia on hyvinvointiyhteiskunnan ja oikeusvaltion perusta. Demokraattisen järjestelmän toimivuus nojaa kansalaisten luottamukseen. Kauaskantoisissa päätöksissä osallisina tulee ottaa huomioon nykyisten lisäksi tulevat sukupolvet. Radikaaleja yhteiskunnallisia uudistuksia vaativat globaalit kriisit – kuten ilmastonmuutos, lajikato ja aseelliset konfliktit – haastavat demokratiaa. Monikansallisten toimijoiden resurssit ja vallan keskittyminen vaikuttavat kansalliseen toimintaympäristöön. Demokratia on myös altis epäsuorille vallankäytön muodoille kuten informaatio- ja datavallalle. Osallistumisaktiivisuuden ja osallisuuden epätasainen jakautuminen sekä yhteiskunnallinen polarisaatio heikentävät demokraattisia instituutioita ja yhteenkuuluvuutta. Mihin Suomen tulisi panostaa demokratian ja demokraattisten perusarvojen vaalimiseksi kotimaassa ja kansainvälisesti? Miten demokraattinen päätöksenteko toimii tilanteissa, jotka haastavat nykyjärjestelmiä perustavalla tapaa? Miten demokratia voi edistää hyvinvointia tulevaisuudessa? Kuinka demokraattinen järjestelmä voi palvella paitsi ihmiskunnan myös muun luonnon hyvinvointia?

Teemassa rakennetaan monitieteisen tutkimuksen keinoin tietoperustaa ja asiantuntijuutta ratkaisemaan nykyisiä ja tulevia demokratian haasteita. Kansainvälinen ja pohjoismainen vertailu tarjoavat arvokkaita näkökulmia monien teemaan liittyvien kysymysten tarkasteluun. Yksittäisissä tutkimushankkeissa voidaan keskittyä muun muassa demokratian edellytyksiin käsitellä kriisejä ja geopolittisia konflikteja, EU-politiikkaan, demokraattisten ja autoritääristen yhteiskuntajärjestelmien väliseen dynamiikkaan, kansallisvaltioiden suhteeseen monikansallisten taloudellisten toimijoiden valtaan, taloudellisen ja poliittisen vallan jännitteeseen tai demokratian toteutumiseen alueellisesti tai paikallisesti. Kiinnostavia kysymyksiä liittyy demokraattisten arvojen toteutumiseen ja vahvistamiseen esimerkiksi julkisten instituutioiden toiminnassa, koulutuksessa, kasvatuksessa, työelämässä, luonnonvarojen käytössä tai kaupunkisuunnittelussa. Teeman kannalta oleellisia aiheita ovat myös uusien teknologioiden ja toimintamallien vaikutukset yhteiskunnalliseen osallisuuteen, osallistumiseen ja luottamukseen, tekoälyn roolit tulevaisuuden demokratiassa sekä kommunikaatio-, kieli- ja kulttuurikysymykset.

Teemasta tehtävän tutkimuksen tulee lisätä valmiuksia ennakoida demokratian tulevaisuuteen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia sekä kykyä tehdä pitkäjänteisiä päätöksiä. Tieteenalarajat ylittävä ja vuorovaikutteinen lähestymistapa sekä yhteistyö eri sidosryhmien kanssa ovat avainasemassa, kun ratkotaan kysymyksiä systemaattisesti. Tutkimukseen voi sisältyä soveltuvin osin myös kokeiluja ja niiden arviointia. Keskeisenä tavoitteena on vahvistaa demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnassa.